

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน งานวินัยและนิติการ โทร. 113852

ที่ มอ.104.0135231/67-00004

วันที่ 3 ตุลาคม 2566

เรื่อง ความเห็นทางกฎหมาย “ผลทางกฎหมายในกรณีลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ในหนังสือราชการ”

เรียน หัวหน้าหน่วยงานทุกหน่วย

เนื่องด้วยปัจจุบันมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เริ่มปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการใช้เอกสารที่เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น และยังพยายามปรับใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ในหนังสือราชการมากขึ้น แม้ยังไม่มีระเบียบหรือประกาศของทางมหาวิทยาลัยชัดเจน แต่พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ซึ่งมีการเพิ่มเติมนิยามคำว่า ลายมือชื่อดิจิทัลไว้ในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวแก้ไขปี 2562 ในมาตรา 7 ประกอบมาตรา 9

เพื่อให้บุคลากรเกิดความเข้าใจเบื้องต้นและป้องกันการสับสนผิดพลาดของการบังคับใช้หรือมีผลทางกฎหมายของการลงนามโดยใช้ลายมือชื่อดิจิทัล งานวินัยและนิติการขอเสนอขอความเห็น สันนิษฐาน เป็นสรุปความเห็นทางกฎหมายในกรณี ลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Signature) ในหนังสือราชการ เผยแพร่ในสารวุฒิสภา ฉบับเดือนธันวาคม 2564 แต่ในส่วนของแนวทางการบังคับใช้และวิธีการของทางมหาวิทยาลัยจะเป็นอย่างไรต้องรอความชัดเจนตามประกาศของมหาวิทยาลัย ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

(นายศานิต ทองศรีราช)

หัวหน้างานวินัยและนิติการ

ความเห็นทางกฎหมาย เรื่อง “ผลทางกฎหมายในกรณี ลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Signature) ในหนังสือราชการ”

ด้วยปัจจุบันหน่วยงานภายในส่วนราชการต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานภายในของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาได้มีการดำเนินการเสนอหนังสือราชการต่อผู้บังคับบัญชาทางอิเล็กทรอนิกส์โดยมีการลงลายมือชื่อผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ กรณีจึงมีปัญหากฎหมายว่า กรณีการลงลายมือชื่อในหนังสือราชการในลักษณะดังกล่าวจะมีผลทางกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

สำหรับประเด็นปัญหากฎหมายดังกล่าวข้างต้น มีข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลดิจิทัล และมีขึ้นเพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการในการติดต่อสื่อสารที่อาศัยการพัฒนาการเทคโนโลยีทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ และมีการรองรับสถานะทางกฎหมายของข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ให้เสมือนกับการทำเป็นหนังสือ หรือหลักฐานเป็นหนังสือ การรับรองวิธีการส่งและรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ การใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ให้น่าเชื่อถือ และมีผลในทางกฎหมายเช่นเดียวกับการทำธุรกรรมโดยวิธีการทั่วไปที่เคยปฏิบัติอยู่เดิม โดยการมีกฎหมายรองรับในลักษณะที่เป็นเอกรูปจะทำให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่นานาประเทศยอมรับ^๑

ตามหลักการและเหตุผลข้างต้น พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒ จึงได้มีกำหนดนิยามของคำว่า ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Signature: E-Signature) หมายถึง “อักษร อักขระ ตัวเลข เสียงหรือสัญลักษณ์อื่นใดที่สร้างขึ้นให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งนำมาใช้ประกอบกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อแสดงความสัมพันธ์

ระหว่างบุคคลกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น และเพื่อแสดงว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น”

การรับรองผลทางกฎหมายของการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Signature) ไว้ในมาตรา ๗ ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์นี้กำหนดห้ามมิให้ปฏิเสธความมีผลผูกพันและการบังคับใช้ทางกฎหมายของข้อความที่อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น ขั้นตอนต่าง ๆ หรือแบบในการทำธุรกรรม จึงสามารถกระทำโดยใช้ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ดังที่หมวด ๑ ของพระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้ โดยในกรณีที่บุคคลลงลายมือชื่อในหนังสือ “ให้ถือว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีการลงลายมือชื่อแล้ว” โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขตามที่มาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๙ ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีการลงลายมือชื่อ หรือกำหนดผลทางกฎหมาย กรณีที่ไม่มีการลงลายมือชื่อไว้ ให้ถือว่าได้มีการลงลายมือชื่อแล้ว ถ้า

(๑) ใช้วิธีการที่สามารถระบุตัวเจ้าของลายมือชื่อ และสามารถแสดงเจตนาของเจ้าของลายมือชื่อ เกี่ยวกับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และ

(๒) ใช้วิธีการในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(ก) วิธีการที่เชื่อถือได้โดยเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการสร้างหรือส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อมทั้งปวง รวมถึงข้อตกลงใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือ

(ข) วิธีการอื่นใดที่สามารถยืนยันตัวเจ้าของลายมือชื่อ และสามารถแสดงเจตนาของเจ้าของลายมือชื่อตาม (๑) ได้ด้วยวิธีการนั้นเองหรือประกอบกับพยานหลักฐานอื่น

* นางสาวชญานิษฐ์ อัมพะวัตต์ นิติกรปฏิบัติการ สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

^๑ สุมลรัตน์ นาคพานิช. สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๕๔. <http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_017.htm>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๔.

วิธีการที่เชื่อถือได้ตามวรรคหนึ่ง (๒) (ก) ให้คำนึงถึง (๑) ความมั่นคงและรัดกุมของการใช้วิธีการหรืออุปกรณ์ในการระบุตัวบุคคล สภาพพร้อมใช้งาน ของทางเลือกในการระบุตัวบุคคล กฎเกณฑ์เกี่ยวกับลายมือชื่อที่กำหนดไว้ในกฎหมายระดับความมั่นคง ปลอดภัยของการใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ การปฏิบัติตามกระบวนการในการระบุตัวบุคคลผู้เป็นสื่อกลางระดับของการยอมรับหรือไม่ยอมรับ วิธีการที่ใช้ในการระบุตัวบุคคลในการทำธุรกรรม วิธีการระบุตัวบุคคล ณ ช่วงเวลาที่มีการทำธุรกรรมและติดต่อสื่อสาร (๒) ลักษณะ ประเภท หรือขนาดของธุรกรรมที่ทำจำนวนครั้งหรือความสม่ำเสมอในการทำธุรกรรม ประเพณีทางการค้าหรือทางปฏิบัติ ความสำคัญ มูลค่าของธุรกรรมที่ทำ หรือ (๓) ความรัดกุมของระบบการติดต่อสื่อสาร ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับการประทับตราของนิติบุคคลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยโดยอนุโลม”

จากบทบัญญัติมาตรา ๙ แสดงให้เห็นว่าหากมีการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดอย่างถูกต้องครบถ้วน ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ย่อมมีผลทางกฎหมายที่สมบูรณ์ และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของราชการได้ ตามที่บทบัญญัติในมาตรา ๗ ได้มีการรับรองผลทางกฎหมายของการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Signature) ไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และคล่องตัว อีกทั้งสอดคล้องกับมาตรฐานในระดับสากลอีกด้วย

นอกจากนี้ ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Signature) แบบปกติแล้ว ยังมีลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์อีกประเภทหนึ่งที่มีความน่าสนใจ คือ ลายมือชื่อดิจิทัล (Digital Signature) ซึ่งได้มีการกำหนดลักษณะของลายมือชื่อดิจิทัลไว้ในมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ ว่า “ลายมือชื่อดิจิทัล หมายถึง ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้จากกระบวนการเข้ารหัสลับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งช่วยให้สามารถยืนยันตัวเจ้าของลายมือชื่อ และตรวจพบการเปลี่ยนแปลง ของข้อความและลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้รวมถึง การทำให้เจ้าของลายมือชื่อไม่สามารถปฏิเสธความรับผิด จากข้อความที่ตนเองลงลายมือชื่อได้”

จากบทนิยามดังกล่าวจึงถือได้ว่าลายมือชื่อดิจิทัล (Digital Signature) เป็นประเภท (Subset) หนึ่ง ของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Signature) เนื่องจากเป็นลายมือชื่อที่อยู่ในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์เหมือนกัน

แต่ได้มีการเพิ่มเติมคุณสมบัติทางด้านความปลอดภัยเข้าไป เช่น ลายมือชื่อดิจิทัลที่อาศัยโครงสร้างพื้นฐานกุญแจสาธารณะ (Public Key Infrastructure: PKI) เป็นต้น เพื่อให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น จึงอาจเรียกลายมือชื่อดิจิทัลว่าเป็นลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้ ทั้งนี้ เนื่องจากมีกระบวนการพิสูจน์ว่าใครเป็นคนลงลายมือชื่อในเอกสาร โดยตัวลายมือชื่อจะสามารถใช้ในการเชื่อมโยงไปยังบุคคลที่ลงนามในเอกสารได้ และสามารถใช้ในการตรวจสอบ หรือพิสูจน์ได้ว่าการแก้ไขเอกสารหลังจากที่ได้มีการลงลายมือชื่อไปแล้วหรือไม่ อันทำให้ไม่สามารถปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เนื่องจากลายมือชื่อที่สร้างขึ้นมีเอกลักษณ์ สามารถพิสูจน์ตัวตนได้แน่นอน ได้มากกว่าลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยทั่วไป

กล่าวโดยสรุปทั้งการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Signature) และลายมือชื่อดิจิทัล (Digital Signature) ต่างก็ได้รับการรองรับสถานะทางกฎหมายว่ามีผลในทางกฎหมายเช่นเดียวกับการทำธุรกรรมโดยวิธีการทั่วไปที่เคยปฏิบัติอยู่เดิม หรือการลงลายมือชื่อในกระดาษ^๒ ส่วนการเลือกรูปแบบลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการทำงานของสำนักงานนั้นก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของสำนักงานว่าเห็นสมควรจะนำแนวทางใดมาปรับใช้ หรืออาจจะนำทั้งสองวิธีมารวมกัน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ทั้งนี้ โดยการคำนึงถึงเหตุผลทางด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเทคโนโลยี กระบวนการเชื่อมโยงกับลายมือชื่อในเอกสาร ความสามารถในการพิสูจน์ตัวตนของผู้ลงลายมือชื่อ และความน่าเชื่อถือของเอกสารอีกด้วย ■

^๒ พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๗ ประกอบกับมาตรา ๙